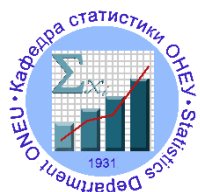

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

**«СТАТИСТИКА – ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 6

Частина II

**Одеса
2020**

УДК 311
ББК 60.6

Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. Випуск 6. Частина II. – Одеса, ОНЕУ. – 2020. – 203 с.

Автори:

Вітковська К. В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Милашко О. Г. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Ольвінська Ю. О. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Погорелова Т. В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Самотоєнкова О. В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Тарасова К. І. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Агапченко К. А. – студентка факультету менеджменту, обліку та інформаційних технологій Одеського національного економічного університету,

Бабенко С. Ю. – студент факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Балюк Н. В. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Березорудський А. М. – студент факультету менеджменту, обліку та інформаційних технологій Одеського національного економічного університету,

Білоус О. Ю. – студент факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Бойко В. С. – студентка факультету менеджменту, обліку та інформаційних технологій Одеського національного економічного університету,

Бурлаченко К. В. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Гаращенко О. В. – студентка факультету менеджменту, обліку та інформаційних технологій Одеського національного економічного університету,

Іванченко Т. А. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Клюс І. Г. – студентка факультету міжнародної економіки Одеського національного економічного університету,

Кошева Ю. С. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Кравченко О. В. – студентка факультету менеджменту, обліку та інформаційних технологій Одеського національного економічного університету,

Кудін П. М. – студент факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Мівшук Ю. І. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Ожоганіч І. Г. – студентка факультету міжнародної економіки Одеського національного економічного університету,

Письменна В. Е. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Пруденко А. А. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Рубель Г. А. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Сазонов К. О. – студент факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Чайковська О. О. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету,

Штельмашук М. С. – студентка факультету економіки та управління підприємництвом Одеського національного економічного університету.

У збірнику наводяться результати дослідження студентів та викладачів кафедри статистики щодо застосування сучасних статистичних методів для оцінки соціально-економічних процесів у деяких країнах світу, в Україні та окремих регіонах. Висновки та рекомендації авторів можуть бути корисними для викладачів, аспірантів і студентів, які займаються аналізом процесів, що відбуваються в суспільстві та економіці країни.

© колектив авторів, 2020

ЗМІСТ

Бойко В.С., Ольвінська Ю.О. Теорія статистики в працях А.Кетле	6
Клюс І.Г., Милашко О.Г. Аналіз розвитку готельного господарства Закарпатської області	13
Рубель Г.А., Самотоєнкова О.В. Аналіз динаміки, структури та активності ринку нерухомості в Україні	22
Кошева Ю.С., Милашко О.Г. Статистичний аналіз середньої заробітної плати в регіонах	32
Кудін П.М., Тарасова К.І. Статистичне оцінювання споживання продуктів харчування	37
Бойко В.С., Вітківська К.В. Статистичний аналіз зайнятості в Україні	44
Кравченко О.В., Самотоєнкова О.В. Статистична оцінка динаміки та потенціалу закладів вищої освіти в Україні	53
Березорудський А.М., Вітківська К.В. Статистична оцінка впливу факторів на обсяг капітальних інвестицій в Україні .	61
Білоус О.Ю., Ольвінська Ю.О. Аналіз фінансової стійкості ПРАТ «ВО Стальканат-Сілур»	68
Іванченко Т.А., Ольвінська Ю.О. Переробка сміття в Україні: проблеми та перспективи	75
Березорудський А.М., Погорєлова Т.В. Статистична оцінка структури продовольчого ринку України	80
Агапченко К.А., Погорєлова Т.В. Статистична характеристика розвитку фермерського господарства в Україні ...	85
Бойко В.С., Погорєлова Т.В. Статистична оцінка земельного фонду України	90
Бойко В.С., Милашко О.Г. Статистичний аспект французько-українських відносин	100
Березорудський А.М., Милашко О.Г. Партнерство України з Чехією	108
Агапченко К.А., Милашко О.Г. Партнерство України з Норвегією	113
Ожоганич Т.Ю., Милашко О.Г. Дослідження стану зовнішнього сальдо товарів та послуг Люксембургу	119

Білоус О.Ю., Вітковська К.В. Формування вибірових сукупностей для обстеження ділової активності підприємств у країнах ЄС	125
Чайковська О.О., Вітковська К.В. Організація вибірових обстежень у різних країнах світу	132
Мившук Ю.І., Самотоєнкова О.В. Статистична оцінка ринку страхових послуг в Україні	140
Штельмашук М.С., Ольвінська Ю.О. Статистичний аналіз шлюбності та розлучуваності у сучасній Україні	146
Агапченко К.А., Ольвінська Ю.О. Зародження статистичної науки в працях політичних арифметиків	152
Гаращенко О.В., Ольвінська Ю.О. Уільям Петті – засновник школи політичної арифметики	155
Штельмашук М.С., Вітковська К.В. Досвід проведення вибірового обстеження студентами спеціальності «Економіка» з актуальних проблем університету	159
Бабенко С.Ю., Ольвінська Ю.О. Статистичний аналіз ринку алкогольної продукції в Україні	166
Письменна В.Е., Ольвінська Ю.О. Дослідження споживчої поведінки у сфері б'юті-індустрії під час пандемії	172
Сазонов К.О., Ольвінська Ю.О. Сутність концепції сталого розвитку регіону та роль статистичних показників у його дослідженні	175
Балюк Н.В., Ольвінська Ю.О. Аналіз динаміки номінальної та реальної заробітної плати в Україні	183
Бурлаченко К.В., Ольвінська Ю.О. Статистичний аналіз ринку кави в Україні	189
Пруденко А.А., Ольвінська Ю.О. Соціальні мережі як елемент нового соціального середовища	193

ТЕОРІЯ СТАТИСТИКИ В ПРАЦЯХ А. КЕТЛЕ

Бойко В. С.¹, Ольвінська Ю. О.²

¹ – студент, кафедра статистики,

² – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Бойко В. С., Ольвінська Ю. О. Теорія статистики в працях А. Кетле. У статті проаналізовано вклад А. Кетле у розвиток теоретичних та методологічних основ статистики. Наведено ключові методологічні принципи дослідження соціальної статистики. Розглянуто основні наукові праці А. Кетле. Охарактеризовано стан кримінальної статистики Франції XIX ст. Виділено основні заслуги А. Кетле в теорії статистики.

Ключові слова: А. Кетле, статистика, «середня людина», статистичні дослідження

Boiko V. S., Olvinskaya J. O. Theory of statistics in the practice of A. Kettle. The contribution of A. Kettle to the development of theoretical and methodological foundations of statistics is analyzed in the article. The key methodological principles of social statistics research are presented. The basic scientific works of A. Kettle are considered. The state of criminal statistics of France of the XIX century is described. The main merits of A. Kettle in the theory of statistics are highlighted.

Keywords: A. Kettle, statistics, "middle man", statistical studies

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Бойко, В. С. Теорія статистики в працях А. Кетле [Текст] / В. С. Бойко, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 6. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2020. – С. 6 – 13.

Постановка проблеми. Важливими підсумками розвитку статистики в XVII-XVIII ст. було виявлення великого практичного та наукового значення статистики, швидке зростання оперативних обліково-статистичних робіт, накопичення масових облікових даних. Тому вже на початку XIX ст. з'явилась необхідність в розробці та вдосконаленні методів статистики, які забезпечували б збирання та узагальнення масових облікових даних, що мусили задовольняти зростаючі вимоги практики і науки до статистики. Потрібно було узагальнювати накопичений досвід. Все це передбачало створення теорії статистики.

Політичні арифметики, трактуючи статистику просто як метод політико-економічного пізнання, не вважали за потрібне проводити його

теоретичну розробку, не бачили необхідності в теорії статистики. Описова школа, представники якої вважали статистику особливою, самостійною наукою, піднялася в якомусь відношенні на вищий щабель. В їх працях спостерігалися введення, що пояснювали предмет і систему статистичної науки. Але трактування статистичної науки як опису, відсутність уваги до вимірювань і динамічне співставлення знижували значення їх теоретичних побудов. Справжнім засновником теорії статистики XIX ст. вважається Адольф Кетле [1].

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. У першій половині XIX ст. виник третій напрям статистичної науки. Він отримав назву статистико-математичного. Прихильники цього напрямку представників державознавства і представників політичної арифметики дійшли до теоретичного узагальнення практики обліково-статистичних робіт.

Математичний напрямок в статистиці розвивався в роботах Ф. Гальтона (1822-1911) [2], К. Пірсона (1857-1936), В. Госсета (1876-1936), Р. Фішера (1890-1962), М. Мітчела (1874-1948) та ін. Представники цього напрямку вважали основою статистики теорію ймовірностей, одну з галузей прикладної математики.

Ф. Гальтон, родич Чарльза Дарвіна, цікавився проблемою спадковості, до аналізу якої він незабаром застосував статистичні методи. Крім усього іншого їм було розроблено використання поняття перцентилі. К. Пірсон також провів багато плідних досліджень в статистиці. Поряд з Ф. Гальтоном, він зробив значний внесок у розвиток і розробку теорії кількісної оцінки зв'язку (теорії кореляції). В. Госсет, що писав під псевдонімом Стюдента, розробив теорію малої вибірки. Р. Фішер розвивав методи кількісного аналізу. М. Мітчелу належить ідея «економічного барометра».

Дослідження даних вчених мали істотний вплив на сучасну статистику.

Мета статті – оцінити вклад А. Кетле у розвиток теоретичних та методологічних основ статистики.

Вклад основного матеріалу. Статистика має давнє коріння і багатовікову історію розвитку. Вона зародилась як результат узагальнення вже досить розвиненої статистичної практики, викликані потребами розвитку суспільства, а саме: підрахунок населення, худоби, облік земельних угідь, майна.

Розвиток суспільного виробництва, внутрішньої і зовнішньої торгівлі, торговельних і міжнародних товарно-грошових відносин збільшив потребу в статистичній інформації. Це розширило сферу діяльності статистики, призвело до вдосконалення її прийомів і методів, стало стимулом для подальшого формування обліку і статистики.

Однак якщо збір статистичних даних почався ще в стародавні часи, то їх обробка та аналіз, тобто зародження статистики як науки, відносяться до більш пізнього періоду. Так, з часом різноманітна практика обліково-

статистичних робіт стала піддаватися теоретичним узагальненням. Почалося формування статистичної науки.

Одним з родоначальників наукової статистики є бельгійський астроном, математик, статистик і соціолог А. Кетле (1796-1874 рр.). Саме з його ім'ям в науці пов'язаний перехід соціальної статистики від збору і опису фактів до встановлення стійких кореляцій між показниками [3].

Кетле одним з перших відкрито і категорично висловив думку про те, що моральний світ керується такими ж непорушними законами, як світ фізичний. Цей знаменитий мислитель вперше звернув увагу на цілий ряд явищ індивідуального та суспільного життя, які до нього залишалися непоміченими. Кетле довів, що багато статистичних характеристик суспільства не змінюються з року в рік. Його роботи в області суспільної науки мали подвійну мету: по-перше, він намагався зібрати якомога більшу кількість фактів з різних областей людського життя і діяльності, і по-друге, він працював над розробкою методів для виявлення законів суспільного життя. Таким чином, він показав, що статистика є ефективним засобом вивчення соціальних явищ.

А. Кетле став застосовувати в статистиці багато досягнень математичної дисципліни і її методи. Наприклад, він використовував теорію ймовірності. Вчений застосовував її при аналізі суспільних явищ. Він вважав, що такі явища характеризуються неповторністю, а іноді навіть і специфічністю, але на основі тільки одного явища або соціального факту не можна робити якісь висновки. Адже потрібно більше статистичних відомостей про більшу кількість явищ. Вчений зміг сформулювати основні методологічні принципи дослідження соціальної статистики:

— соціальні явища характеризуються регулярністю, що дає підставу для характеристики різних закономірностей і напрямків, які проявляються серед досліджуваних явищ;

— для отримання надійних і достовірних результатів потрібно розглядати великі величини (краще використовувати часті і численні повторення якихось конкретних явищ) [4].

Під керівництвом Кетле був проведений перший перепис населення Бельгії в 1846 році. Кетле – організатор Міжнародного статистичного конгресу (МСК), що відбувся в Брюсселі в 1853 році. На ньому були прийняті загальні положення про організацію переписів населення, які взяли за основу практику бельгійського перепису 1846 року.

Кетле багато займався питаннями статистичної практики не тільки в Бельгії, де він очолював національну статистику, але і в масштабі всієї Європи. Він був організатором міжнародних статистичних конгресів, які зіграли велику роль у розвитку практичної і теоретичної статистики.

Варто відзначити, що принципи Кетле дуже близькі до тих принципів, на яких ґрунтується емпірична соціологія. Але ж емпірична соціологія багато в чому зобов'язана роботам та дослідженням А. Кетле.

Наукове дослідження соціального життя обов'язково має спиратися

на математичні кількісні методи, щоб отримати більш точні результати. А. Кетле розглядав соціальну фізику в якості якоїсь природної науки про соціум. Він проводив аналогії між середніми суспільними величинами і фізичними фактами. Це дало йому можливість побачити тісний взаємозв'язок між соціальними закономірностями і законами фізики.

У своїх працях Кетле намагався зібрати і проаналізувати якомога більше фактів з різних областей людського життя і діяльності. Крім того, він прагнув виробити методи для відкриття визначення законів суспільного життя. З одного боку, він став засновником науки про суспільство – «соціальної фізики» чи, кажучи сучасною мовою, соціології; з іншого – методом, справжнім засновником теорії статистики.

З теорії Кетле, «носієм всіх середніх якостей, які можуть зустрічатися у людей», є «середня людина». Ця «середня людина», що втілює в собі всі типи, усереднені якості (фізичні, моральні, інтелектуальні) даного товариства, є його незмінним типом. Збереження його підтримується світовими законами, над якими людство не владне. Будь-які відхилення від «середньої людини», або, за теорії Кетле, спотворення цього типу, є «помилкою природи». «Соціальна фізика», за задумом Кетле, повинна встановити закони збереження типу «середньої людини».

Згодом вираз було переосмислено і стало означати звичайну середньостатистичну людину (споживача, виборця тощо).

У головному творі Кетле «Про людину та розвиток її можливостей», який він називає також досвідом соціальної фізики (цю назву вперше вжив Огюст Конт), предмет соціальної фізики визначається так:

— вона повинна вивчати природні причини, які впливають на розвиток людини;

— повинна намагатися виміряти дію цих причин і ті зміни, які вони виробляють одна в іншій;

— вона лише констатує факти і явища, що стосуються розвитку людини, і намагається пізнати, за допомогою спостереження, закони, які пов'язують явища між собою [5].

Вся соціальна фізика будується на навчаннях про «середню людину» і середні величини, про тотожність законів фізичного і духовного світів, на визначенні значення цих законів і, нарешті, на додатку теорії ймовірностей до узагальнень з спостережень. У творі про людину викладається спочатку вчення про народонаселення; потім йде фізіологічне дослідження про розвиток в людині ваги, м'язової сили, швидкості вдиху і видиху, швидкості бігу; далі Кетле розглядає розвиток розумових здібностей в різні віки людини, говорить про божевілля, про моральні якості людини, про самогубство і дуелі.

Книга «Про людину та розвиток її можливостей» була видана в 1835 році. А. Кетле досліджував числові взаємозв'язки між різними злочинами і соціальними, демографічними характеристиками злочинців. Він прийшов до висновку, що злочинність характерна такому суспільству, якому вона

необхідна. Статистичний розподіл, який встановив в цій області А. Кетле, зберігає притаманну йому стійкість і на сьогоднішній день. Зокрема, це пов'язано із застосуванням різних знарядь злочину. В даний час при вчиненні злочинів ріжучі та колючі предмети застосовуються практично в 50% випадків. Точно така ж ситуація була і в XIX ст.

Кетле здійснив ряд статистичних досліджень, зокрема на матеріалах кримінальної статистики, виявив ряд закономірностей суспільного життя. У його роботах досить глибоко розглянуті багато питань теорії статистики: необхідність статистики як знаряддя соціального пізнання, предмет статистики, теоретичний сенс основних методів статистичного дослідження і т. п.

Найважливішими роботами Кетле є «Розрахунок ймовірних вступів» (1829), «Листи про теорію ймовірностей» (1830), «Соціальна фізика» (1836), «Соціальна система і закони, що нею керують» (1848) та ін.

Професор Петербурзького університету Ю. Е. Янсон писав: «Всі організатори статистичних установ в Європі половини 50-х років були учнями Кетле, і до самого кінця його життя, на цілому ряді статистичних конгресів, включаючи Брюссельський та Петербурзький, він підтримував їх діяльність своїми досвідченими порадами» [6].

Людина – об'єкт дослідження, – вважав Кетле і використовував дані про фізичні і моральні особливості людей, як вже досліджених статистикою раніше (народжуваність, смертність, шлюбність), так і вперше включених в науковий обіг (дані про фізичний стан людей, і особливо матеріали кримінальної статистики, що відображали моральний стан суспільства).

Статистична розробка і аналіз цих даних привели Кетле до відкриття. Він виявив високо стійкі «правильності» не тільки у фізичних властивостях людей, а й в їх соціальних відносинах, і поведінці, встановив факт існування соціальних законів, настільки ж об'єктивних і суворих, як і закони природи. Кетле вперше показав, що число шлюбів, злочинів, самогубств майже не змінюється з року в рік; що число шлюбів неодружених з вдовами, вдів з вдівцями майже так само, як і число шлюбів між представниками різних класів і станів, майже не коливається. Особливу увагу він приділяв статистиці злочинності і закономірностям в цій області.

Дані кримінальної статистики Франції, які використовував Кетле, представлені у таблиці 1 [7].

Коментуючи цю таблицю, Кетле писав: «У всьому, що відноситься до злочинів, самі числа повторюються з такою постійністю, що неможливо не визнати це навіть для тих злочинів, які здавалося б найменше піддаються людському передбаченню, як, наприклад, вбивства ... Однак спостереження показує, що не тільки кількість вбивств повторюється майже щороку, але і знаряддя вживаються в однакових пропорціях» [8]. Він писав: «... є бюджет, який сплачується з жадливою регулярністю – це бюджет тюрем, каторг і ешафотів ...». І далі, загальний висновок: «Суспільство містить в собі риси всіх злочинів, які повинні відбутися. Воно

готує їх, виконує їх».

Таблиця 1

Дані кримінальної статистики Франції

	1826	1827	1828	1829	1830	1831
Загальна кількість вбивств	241	234	227	230	205	266
Рушниця і пістолет	56	64	60	61	57	88
Шабля, шпага, кинджал, стилет та ін.	15	7	8	7	12	30
Ніж	39	40	34	46	44	34
Палиця, тростина та ін.	23	28	31	24	12	21
Каміння	20	20	21	21	11	9
Тупі, гострі та колючі знаряддя	35	40	42	45	46	49
Удушення	2	5	2	2	2	4
Скидання і утоплення	6	16	6	1	4	3
Удар ноги і кулака	29	12	21	23	17	26
Вогонь	-	1	-	1	-	-
Інші причини	17	1	2	-	2	2

Статистичні дослідження Кетле мали величезний успіх у сучасників, отримавши загальне визнання як серед вчених, так і в широких колах читачів. Видатний англійський історик Г. Бокль (1822-1862) писав з приводу статистичних досліджень Кетле, що статистика є «галуззю знань, яка, незважаючи на те, що ще є молодю, вже пролила багато світла на вивчення природи людини» [9]. Ще більш характерним для перших читачів Кетле є висловлювання німецького статистика Реніша: «Адже і зараз ще, хто чує в перший раз про ці відкриття статистики, відчуває себе як в ранньому дитинстві, коли читав про відкриття Америки або про інші подорожі у тропіки або на північний полюс, в місця, яких досі не торкалася нога європейця» [10].

Статистичний детермінізм А. Кетле був позитивно оцінений К Марксом: «У своєму прогнозі ймовірних злочинів, опублікованому в 1829 р, Кетле дійсно з вражаючою точністю передбачив не тільки загальне число, а й усі різноманітні види злочинів, які були потім здійснені у Франції в 1830 році».

Таким чином, заслуги А. Кетле в обґрунтуванні того, що:

- перед предметом статистики є об'єктивні закономірності, що визначають розвиток суспільства;
- всі явища складаються під впливом спільної дії загальних

(постійних) і індивідуальних (випадкових) причин;

— суть статистичного пізнання полягає в погашенні випадкового, викликаного дією індивідуальних причин, і виявленні закономірностей, обумовлених загальними причинами;

— основними методами статистичного пізнання є масове спостереження і узагальнюючі показники, що забезпечують погашення випадковості;

— середні величини (узагальнюючі показники) представляють собою найважливіший прийом, що дозволяє визначити реально існуючі типи досліджуваних явищ;

— теорія ймовірностей є теоретичною основою статистики - вона розкриває дію загальних і індивідуальних причин, дозволяючи дати оцінку надійності узагальнюючих статистичних показників.

Заслуга Кетле і в тому, що він розробив теорію збору масових статистичних даних на прикладі переписів населення.

Висновки. Значення Кетле в історії суспільних наук взагалі полягає в тому, що, поставивши собі на меті застосувати до вивчення суспільних явищ прийоми точного наслідування, якими користуються природничі науки, він першим показав, що людські діяння, подібно явищам фізичного світу, підпорядковані відомій закономірності. В області статистики Кетле перший – якщо не брати до уваги Іоганна-Петера Зюсмільха, праці якого під час Кетле були забуті, – зайнявся статистикою не в односторонньому напрямку так званих політичних арифметиків, але став шукати філософські висновки, розглядав спостережувані статистикою поодинокі явища в житті людей, як прояви законів, і вважав дослідження цих законів єдиним завданням, гідної статистики як науки.

Саме тому Кетле можна вважати засновником нової статистики. Зокрема, Кетле першим застосував правильне статистичне дослідження явищ духовно-морального життя людини і тим самим створив так звану моральну статистику. Нарешті, Кетле удосконалив статистичний метод, розвинув його, філософськи обґрунтував і застосував з великим успіхом в своїх дослідженнях.

Успіх робіт Кетле у сучасників пояснюється тим, що йому вдалося на масовому фактичному матеріалі показати наявність закономірностей суспільного життя, причому на прикладі найбільш гострих питань суспільства. Оскільки перші роботи Кетле з'явилися в 20-30-х роках XIX ст., коли ідеї про закономірний розвиток суспільного життя в широких колах аж ніяк не користувалися популярністю, статистичні висновки А. Кетле, засновані на фактах, виявилися для широких верств інтелігенції справжнім науковим відкриттям. Кетле розкрив статистичний характер закономірностей суспільного життя, які чітко виявляються лише в масі явищ. Його роботи показали значення статистики як могутнього знаряддя соціального пізнання.

Роботи Кетле в області статистики принесли йому всевітню

популярність і зробили його ім'я безсмертним; якщо наука в даний час і не цілком погоджується з багатьма поглядами та висновками Кетле, його роботи тим не менше завжди зберігатимуть глибокий історичний інтерес, а його ім'я – ім'я засновника новітньої статистики, завжди буде вимовлятися з благоговінням і вдячністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Краткое руководство ко всеобщей теории статистики: Для употребления в училищах Российской империи / Изданное от Главного правления училищ. - В Санктпетербурге : При Императорской Академии наук, 1808. - 22 с.
2. Galton F. Family Likeness in Stature / F. Galton // Proceedings of the Royal Society. — 1886. — Vol. XL. — С. 42—73.
3. Рейхесберг Н. М. «Адольф Кетле. Его жизнь и научная деятельность» (СПб.: 1894).
4. Социальная статистика и роль А. Кетле в ее становлении. [Электронный ресурс]. - URL: https://spravochnick.ru/sociologiya/socialnaya_statistika_i_rol_a_kettle_v_ee_stanovlenii.
5. Человек и развитие его способностей, или Опыт общественной физики / Соч. А. Кетле. Т. 1-. - Санкт-Петербург : О.И. Бакст, 1865. - 17.
6. Янсон Ю. Е. Теория статистики. 5-е изд. СПб., 1913- 29 с.
7. Статистическая деятельность А. Кетле. [Электронный ресурс]. - URL: <https://ekonomstat.ru/uchebное-posobie-po-istorii-statistiki/479-statisticheskaja-deyatelnost-a-kettle.html>
8. Кетле А. Соціальна фізика. Т.1. Київ, 1991. С. 11-12.
9. Бокль Г. Історія цивілізації в Англії. СПб., 1906. С. 15.
10. Цит. за кн .: Чупров А. А. Нариси з теорії статистики. 2-е изд. СПб., 1910. С. 290.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАЦЬ

**«СТАТИСТИКА – ІНСТРУМЕНТ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

ВИПУСК 6

Частина II

**Одеса
2020**